

† PROFESOR JAKOB ŠOLAR

Jakob Šolar se je rodil na Rudnu pod Dražgošami 29. aprila 1896, imel je leta 1918 novo mašo v Selcih, nato je študiral slovenščino, francoščino in srbohrvaščino na ljubljanski univerzi, potem eksperimentalno fonetiko na Collège de France v Parizu, bil 20 let (1924-1944) profesor na škofijski gimnaziji v Šentvidu in 10 let (1958-1968) stolni kanonik v Ljubljani. Umril je kot stolni dekan 22. junija 1968. Proti koncu vojne so ga 30. X. 1944 Nemci zaprli v Ljubljani in v decembru odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau, kjer so ga maja 1945 osvobodili zahodni zavezniki. Vrnil se je domov in je do jeseni 1952 delal v Inštitutu za slovenski jezik pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. To je nekaj glavnih podatkov iz njegovega zunanjega življenja.

Leta 1966 je praznoval 70-letnico. Revija Jezik in slovstvo, pri kateri je Šolar sodeloval, je hotela ta jubilej proslaviti, urednik ga je naprosil za podatke o njegovem znanstvenem delu. Šolar je želji ustregel, pripomnil pa je v svoji skromnosti: »Povem odkrito, da mi ni do tega, da pišete o meni, ker res ni kaj pametnega povedati.« (Jezik in slovstvo 1968, str. 257).

Tu se je pa preveč podcenjeval. O njem se da toliko lepega in nam potrebne povedati, da bo o njegovem življenju in delu bržkone kdaj izšla knjiga z izborom iz njegovih spisov. Loški razgledj se ga morajo vsaj na kratko spomniti kot člana loškega profesorskega ceha in enega od predlagateljev za ustanovitev loškega muzeja.

Njegovo delo kot profesorja, znanstvenega in kulturnega delavca je tako obsežno, da ga moremo razumeti samo, če vemo, da mu je pri njegovem jeklenem zdravju zadoščalo največ štiri ure spanja na dan. Večkrat je spal še manj. Če je delo priganjalo, je delal tudi vso noč. Le redki so primeri take neuničljive delovne sposobnosti. Tudi na sprehod je zelo redko šel, tako da je imel obilno časa za delo. Delal je najmanj za dva. S pridnim branjem in razmišljanjem si je v svoji bogati knjižnici neprestano širil obseg

svojega znanja in življenjske modrosti; oboje je uporabljal najprej kot profesor v Šentvidu.

Kot učitelja ga je med drugimi opisal njegov učenec Stane Suhadolc, ki pravi: »Njegove ure so nepozabne: bile so ure vsestranskega izobraževanja, razpravljanj, resnega učenja in oddiha, vse hkrati. Videli smo luč v njegovi sobi, ki je gorela vsak dan do zgodnjega jutra.« (Jezik in slovstvo 1968, str. 234). Bil je mož dela in je za temeljito delo vzgajal tudi svoje dijake. Ob 70-letnici mu je govoril bivši njegov učenec dr. Stane Gabrovec, ki ga je Šolar učil od 1. do 8. razreda gimnazije, in poudaril naslednje: »V šoli ne poznate pardona. Že prve mesece smo čutili, da gre zares... Kljub strogosti nam niste zbužjali strahu in odpora... Vaše ocene so bile brez ugovora, nikoli ni nikomur niti na misel prišlo, da bi pomislil, da ste mu storili krivico... V višji šoli najprej razbijete udomačeno izročilo, da se v višji šole ne sme pasti; kar 11 jih je imelo na koncu leta izpit iz francoščine.« (Iz rokopisa). Dijaki so bili na Šolarja tako navezani, da so ga tudi po maturi mnogokrat prosili, da je šel z njimi na »majski« izlet, čeprav ne ravno v maju. Leta 1968 bi se bili morali sniti ž njim 8. septembra na njegovi zlati maši v Dražgošah, v cerkvi, zgrajeni po načrtu njegovega učenca arhitekta Bitenca. Dva meseca in pol pred nameravano zlato mašo je Šolar umrl. Njegovi učenci pa so takrat kljub temu prišli v Dražgoše, kjer je namesto Šolarja daroval mašo njegov bivši učenec škof dr. Lenič.

Preden začnem govoriti o Šolarjevem znanstvenem delu, ki se nanaša predvsem na slovenski jezik, naj kratko omenim, kaj je o prihodnosti slovenščine sodil kralj Aleksander. Bilo je v času Aleksandrove diktature, ko je leta 1930 šlo za imenovanje novega bana v Ljubljani. Kralj je bil dobro znan s pisateljem in pesnikom dr. Antonom Novačanom (1887-1951) in je nameraval njega postaviti za bana. Poklical ga je v avdicno na Bled, kjer sta se prijateljsko pogovarjala o zadevah Slovenije. Pogovor se je pa zaostril, ko je proti koncu načel kralj vprašanje slovenskega jezika: »Pa

znaš ti, dragi Antune, ovaj vaš slovenački jezik — to treba napustiti, to više ne vredi, treba da radimo za jugoslavenski jezik...« Novačan se je odločno uprl in — ni postal ban. Ni bil poraben za načrte s slovenskim jezikom.

O tej dobi Šolarjevega življenja pravi njegov sodelavec dr. Tone Bajec: »Po Breznikovi in Šolarjevi zaslugi je postal Šentvid takrat romarska pot za veliko število tistih, ki jim je bila pri srcu usoda slovenskega jezika.« (Naši razgledi 6. VII. 1968.) Po Bajcu povzemam v glavnem tudi podatke o Šolarjevem delu za slovenski jezik.

Solar se je zavedal, kako nasproten veter veje proti slovenskemu jeziku iz Beograda, in se je trudil, da bi v mladini poglobil znanje slovenščine in ljubezen do nje. Njegova velika zasluga je, da je zbral družbo strokovnjakov in z njimi sestavil vzorne slovenske čitanke za štiri razrede takratne nižje gimnazije. Brez pretiravanja smemo reči, da so bile tiste čitanke na evropski višini. Z navdušenjem so jih sprejeli učitelji in učenci. Za šolo je ustanovil in vodil pri Mohorjevi družbi zbirko Cvetje iz domačih in tujih logov, vredno predhodnico sedanjega Kondorja. Pri profesorskem društvu je vodil odsek za šolske knjige. Bil je med ustanovitelji Slavističnega društva, ki ga je pozneje imenovalo za častnega člana, in sourednik njegovega Slovenskega jezika. Slovenski pravopis iz 1950 je do dveh tretjin njegovo delo, obilen in dragocen je tudi njegov prispevek k izdaji 1962. Nadvse pristrčno se je oddolžil Breznikovemu spominu s knjigo Življenje besed. Pri Mohorjevi družbi je urejal Detelovo Zbrano delo in pripravljal novo izdajo Jakličeve knjige o Baragu. Pod Šolarjevimi vodstvom je bilo v inštitutu za slovenski jezik izpisanih milijon listkov kot gradivo za slovar slovenskega knjižnega jezika. Zbiral je tudi ledinska imena, ki so pomemben zaklad ljudskega izrazoslovja, a ga sedanji čas zanemarja in zapravlja. Zanimivo je, da sta pri poskusnem delu te vrste na terenu sodelovala z njim tovariša iz profesorskega čeha Pavle Blaznik kot zgodovinar in France Planina kot geograf. Solar se je namreč zavedal, da veliko jezikoslovnih vprašanj ne more rešiti samo jezikoslovje, temveč jih je treba osvetliti tudi s pomočjo drugih znanstvenih strok. S pomočjo svojih dijakov je zbral tudi podatke o rabi krajevnih imen, kakor jih zdaj zbira o sodelavcih Krajevnega leksikona Slovenije. Nimamo še seznamov vseh njegovih spisov in del, tudi ne bomo najbrž nikdar izvedeli, koliko je pomagal

pri delu raznim kulturnim delavcem, kajti »njegovo delo je tako obsežno, da je skoraj malo verjetno, da bo kdaj pravično in v celoti ocenjeno.« (Koledar Mohorjeve družbe za 1969, str. 120.)

Šolarjev delovni tovariš dr. Anton Bajec je njegovo delo pravilno označil z besedami: »Nikoli ni delal samo za plačilo, ampak iz čiste vneme za domačo zemljo in njen jezik.«

Ivan Dolencec

OSEMDESETLETNIK

akademik prof. dr. Francé Koblar

Spoštovani!

Slovenska javnost se vas je 1949. leta spomnila za 60-letnico; 1959 je slavila 70-letnico; dne 29. novembra letos obhajate 80-letnico. Ta vaš 80-letni jubilej bo med množico Železnikarjev, od koder vam pišem prek Loških razgledov, posebno v živem spominu na tisti del vašega življenja, ko ste pripadali Železnikom kot njihov stalni prebivalec.

Železniki, vaš rodni kraj, vas je sprejel iz zakonske zveze Franceta Koblarja, po domače Ceta, in Elizabete Koblar roj. Logar, kot zdravega prvorojenca in novega uda občine in župnije Železniki. Detinstvo in otroštvo ste preživeli v družini kovača-žebjarja, ki je imel slabe zasluge. Zgodaj ste se s kladivom v rokah postavili ob njegovo nakovalo in kot dobro razvit deček kovali žeblje v Johanovem vigencu »Pri morajni«. Po letih dela v vigencu ste odšli na solanje, se vračali domov telesno in umsko odrasčajoč in z iskreno željo prinašati nabrano znanje ljudem rodnega kraja. To željo ste uresničevali v društvenem delovanju dijaške dobe, akademskih let in zgodnjih moških let v tolikem obsegu, da vas je tedanje Prosvetno društvo Železniki izvolilo za častnega člana.

Cetov Francek ste — fant med fanti — sveža mlada moč, ki se sproži na drog kot z grezilom izravnan, zakoleba v sklopki in že zamahne okretno telo v veletoč, da zastane dih navzočim. Toda ta vaša telesna sposobnost vas ne priklene, ker vam je pri srcu množično vzgajanje ljudi, ki ga morejo dajati odrske prireditve. Društvo naj ima »dramski odsek«, kateremu postanete vodja, režiser in igralec. Na odru vam je odprto učenje množice igralcev in gledalcev za uglajeno nastopanje, lepoto govora slovenščine, moralno rast in narodno zavest. To odrsko delo je postalo najsvetlejša podoba Železnikov v mrki dobi njihovega propa-